

és könyvtárosok jogi és jogosultsági alapjának megerősödését.

(Bognárné Lovász Katalin)

Lásd még 270

Egyéb könyvtárak

06/222

WIENHOLZ, Heike: Wo Kultur und Bildung noch Geld kosten dürfen. Die Deutsche Zentralbücherei im dänischen Apenrade = BuB. 58.Jg. 2006. 2.no. 135-138.p.

Res. angol és francia nyelven

Német központi könyvtár a dániai Apenrade-ban

Nemzetiségi könyvtár

Az elmúlt években Dániában a kulturális és oktatási programok kivételével minden területen megszorító intézkedéseket hoztak. Az Apenrade székhelyű Német Központi Könyvtár (German Central Library) 22 alkalmazottja is haszonél-

vezője volt ennek az irányzatnak. Mindegyikük véglegesített státuszban dolgozik. A tíz diplomás könyvtáros mind Németországban tanult, és nem dán anyanyelvű. A könyvtár állományát szinte kizárólag német nyelvű dokumentumok alkotják, elsősorban a német kisebbség számára. A 78 százalékot kitevő nyomtatott információhozdozók használata kiemelkedő. Évi 350 ezer kölcsönzéssel a hagyományos könyvprogram sikeresnek mondható, de az új hordozók használata sem elhanyagolható. Egy lakosra átlagosan hét új dokumentum jut évente. Növekvőben van a CD-k és DVD-k használata. Ezeket elsősorban a fiatalok használják, és ugyanez mondható el a nyolc internetes munkaállomásról is.

E német–dán határvidéki tartomány történetének ismeretében egyáltalán nem vehető biztosra, hogy a német kulturális intézményeknek békés az élete Schleswig dán negyedében, és a dán lakosság is elfogadja és használja őket. A jelenlegi határ 1920 óta létezik, népszavazás döntött róla, de még ma is állandó csatározások célpontja. A tartomány északi részében 20 ezer főnyi német kisebbség él, akiknek a könyváron kívül saját iskolájuk és napilapjuk is van.

(Autoref. alapján)

Munkafolyamatok és szolgáltatások

Állomány, állományalakítás

06/223

CAVALIER, François: Les acquisitions dans le contexte électronique = Bull.Bibl.Fr. 51.tom. 2006. 1.no. 62-65.p.

Res. angol, német és spanyol nyelven

Állománygyarapítás elektronikus környezetben

Állománygyarapítás; Egyetemi könyvtár; Együttműködés -belföldi; Elektronikus publikáció

Az elektronikus dokumentumok beszerzése olyan gazdasági modell szerint történik, amelyben a könyvtárak nem részletezett „csomagokat” vásárolnak, ami miatt az egyetemi könyvtárak szinte azonos kínálattal rendelkeznek. A konzorciumok, amelyek az átalakulás időszakában jelentek meg, jó eszköznek bizonyulnak a licenz-feltételek megtárgyalására és a hálózatok megerősítésére.

(Autoref.)

06/224

CARBONE, Pierre - BONNEL, Sylvie - GRAVIER-GEZE, Colette: Un plan de développement des collections: la Bibliothèque universitaire de droit de l'université Paris 12 Val-de-Marne = Bull.Bibl.Fr. 51.tom. 2006. 1.no. 82-89.p. Bibliogr. lábjegyzetekben.

Res. angol, német és spanyol nyelven

Állománygyarapítási terv a Paris 12 Egyetem jogi könyvtárában

Állománygyarapítás; Egyetemi könyvtár -jogtudományi; Tervezés

A Paris 12 Egyetem jogi könyvtárában állománygyarapítási tervet készítettek. Az első fázisban a következőket végezték el: a használók felmérése, az állomány selejtezése, az állomány értékelése mennyiségi és minőségi szempontból, jegyzék készítése az autentikus osztályozási jelzetekről. Összeállították az állománygyarapítás, a kommunikáció, a konzerválás és a különféle hordozókon lévő dokumentumok selejtezésének szabályait. Befejezésül részletezni fogják a speciális célszámokat állományrészek és hordozók szerint.

(Autoref.)

06/225

GONDRAND-SORDET, Emmanuelle: La mise en oeuvre d'une politique documentaire de site. L'exemple du Quartier latin = Bull.Bibl.Fr. 51.vol. 2006. 1.no. 74-80.p. Bibliogr. lábjegyzetekben.

Res. angol, német és spanyol nyelven

Regionális tájékoztatási politika kialakítása: a Quartier latin példája

Állományelemzés; Egybehangolt állományalakítás; Egyetemi könyvtár; Fejlesztési terv

A Latin negyed négy párizsi egyetemet foglal magába az irodalom- és társadalomtudomány-

ok területén. A felsőoktatási minisztérium a negyed nyolc egyetemi könyvtárával való tárgyalás nyomán 2004-ben programot kezdeményezett az állománygyarapítás összehangolására. A projekt első fázisában tárgykörök, nyelvek is szintek szerint csoportosították a 2005-ben beszerzett nyomtatott dokumentumokat. A második fázisban e dokumentumok használatát kívánják elemezni.

(Autoref.)

06/226

BREAUX, Ann-Marie - DAWSON, Laura: Striking thirteen = Libr.J. 131.vol. 2006. 4.no. 36-38.p.

Érdeemes felkészülni: tudnivalók az ISBN-13-ről

Előzetes kiadványszámozás

A könyvek szabványos nemzetközi azonosító száma, az ISBN, 2007 januárjától megváltozik, 13 jegyű lesz. Ezzel megváltozhat a kiadók száma (prefixum) is, és másképp tagoljuk majd a számcsoportokat. A változás nemcsak a könyvtárak gyarapítóit érinti, hanem szinte minden könyvtári munkaterületet. A változás oka egyszerű: a tízjegyű számtartomány már nem elegendő, és a változás nyomán az ISBN jobban idomul az egyetemes áruszám-rendszerhez.

Miként zajlik majd az áttérés? Minden 10-jegyű ISBN konvertálható: az első három szám lesz a 978, ezt követi az eddig ISBN első kilenc számjegye, az utolsó (ellenőrző) számot pedig újonnan generálják. Ezek szerint az **1-55853-234-X**-nek megfelelő 13 jegyű ISBN szám **978-1-55853-234-2** lesz. (Ha a 978-cal kezdődő tartomány betelik, következik a 979.) Az új 13 jegyű ISBN azonos lesz az európai árukóddal (EAN = European Article Numbering). A 978-cal kezdődő ISBN-ek visszafordíthatók 10 jegyűre. A helyzet akkor változik majd meg, amikor megjelennek az első 979-cel kezdődő ISBN-ek; az Egyesült Államokban ez előreláthatóan 2008-ban vagy 2009-ben fog bekövetkezni.

06/227

LEFURGY, William: Building preservation partnerships: the Library of Congress National Digital Information Infrastructure and Preservation Program = *Libr.Trends*. 54.vol. 2005. 1.no. 163-172.p. Bibliogr. a jegyzetekben.

Együttműködés a megőrzés területén. A Kongresszusi Könyvtár országos digitális infrastruktúra-fejlesztési és megőrzési programja

Digitalizálás; Együttműködés -belföldi; Megőrzés; Nemzeti könyvtár

Az Egyesült Államok Kongresszusa felhatalmazta a Kongresszusi Könyvtárat, hogy tetemes szövetségi és állami finanszírozással indítsa el az országos digitális információs infrastruktúra-fejlesztési és megőrzési programot (National Digital Information Infrastructure and Preservation Program, NDIIP), és annak keretében akadályozza meg a digitális örökség elvesztését. A program átfogó terve 2000-ben jelent meg, *Preserving our digital heritage* címmel.

Az NDIIP program célja a digitális megőrzés iránt elkötelezett intézmények és szervezetek országos hálózatának kialakítása, amelyet egységes technikai keretrendszer köt össze. A hálózat célja a bevált gyakorlat azonosítása, az eszközökre, archívumokra és modellekre irányuló kutatások támogatása, szoros együttműködésben a Kongresszusi Könyvtár koordinációs szerepvállalásával, és a partnerek bővülő körével.

2003-ban első ízben írtak ki pályázatot a hálózat kiépítésére, hároméves projektek benyújtására, saját finanszírozást is bevonva. Három elérendő eredményt céloztak meg:

1. a gyűjtési feladatok megosztását célzó partnerségi modellek kidolgozását és tesztelését a magán- és a közszférában a közgyűjtemények mozgósításával,
2. a kulturális örökség körébe tartozó (változa-

A kiadók már ma is feltűntetik a kiadványokon a két számcsoportot, de 2007. januártól mindenkinek az újat kell használnia. (Remélhetőleg a kiadók és az integrált rendszerek gyártói időben felkészülnek erre.) A könyvtárosoknak is tisztában kell lenniük a változásokkal, és fel kell mérniük, hogyan hat mindez

- az olvasóknak és a munkatársaknak a saját (és a távoli adatbázisok) OPAC-jában végzett keresésére,
- a katalógus-rekordok azonosítására és a duplum-szűrésre,
- a rendelésekre,
- a számlákra,
- a szállítók könyv-adatbázisában folytatott keresésre,
- a külső tartalom-szolgáltatóhoz vezető csatlósokra,
- a könyvtárközi kölcsönzésre,
- a meta-keresésre és a találatok összefésülésére,
- a központi katalógusokra,
- a helyben készült listákra és adatbázisokra,
- produktumokra (bibliográfiák, új könyvek jegyzéke, kinyomtatott rendelések).

A szállítókkal is tárgyalni kell a fontosabb kérdésekről, mint ahogy a könyvtár integrált rendszerének szállítóját is meg kell kérdezni jó néhány részletkérdésről.

A MARC feldolgozás során a Library of Congress mindkét ISBN-t a 020-as mezőben rögzíti – először a 13-jegyűt –, míg az OCLC fordítva jár el, illetve a 024-es mezőt használja 3-as indikátorral a hosszabb ISBN esetében (később ez változni fog).

Már nincs sok idő hátra a felkészülésre, és az áttérés csak akkor megy majd simán, ha mindenki teszi a dolgát.

(A szerzők néhány fontos forrásra is felhívják a figyelmet, a <http://www.libraryjournal.com/article/CA6308665.html> címen pedig a cikk teljes terjedelemben is olvasható.)

(Murányi Lajos)

Lásd még 219

tos nyelveken megjelent, különböző formátumú), veszélyeztetett digitális tartalom összegyűjtését,

3. a tartalom felkutatására, rögzítésére és megőrzésére szolgáló stratégiák és bevált gyakorlat megfogalmazását (ez magába foglalja a veszélyeztetett tartalom meghatározását, a kiválasztási döntéseket, az összetett és dinamikus objektumok kezelésének ajánlatos gyakorlatát, a nem angol nyelvű dokumentumok kiválasztását, a beszerzés egyes módszereit).

Nyolc nyertes pályázat született, a projektek résztvevői négy, közös érdeklődésre számot tartó problémakört is vizsgálnak (szellemi tulajdonjog, válogatási szempontok, technikai infrastruktúra, hosszú távú gazdaságosság).

Az első projekt vezető intézménye a California Digital Library (California University). A cél eszközök kifejlesztése a helyi kormányzati és politikai információk webes archiválásához. (A kormányzati kiadványok 65%-a csak online kiadványként jelenik meg, a vonatkozó weboldalak felezési ideje hat hónap.)

A második projekt vezető intézménye a University of California, Santa Barbara (UCSB), célja az országos térinformatikai digitális archívum (National Geospatial Digital Archive, NGDA) létrehozása országos hálózat révén, feladatkörének kialakítása, a veszélyeztetett adatok és képek összegyűjtése, a digitálisan megőrzött adatok bemutatása, partneri együttműködés kialakítása a jövőre nézve is, koncepcionális megállapodások megkötése.

A harmadik projekt vezető intézménye az Educational Broadcasting Corporation, célja a köztelevízió digitális formátumokban előállított nagy hatású programjainak és a hozzájuk kapcsolódó webhelyek megőrzésére eljárások, struktúrák és országos szabványok kidolgozása.

A negyedik projekt vezető intézménye az Emory University. Cél a déli digitális kultúra metaarchívumának létrehozása egy megosztott hálózat révén. Az egyes partnerek – egyeztetett

gyűjtőkör alapján, a veszélyeztetett anyagokra koncentrálva, a LOCKSSSS szoftvert használva, korábbi projektek (pl. a MetaScholar) alapján – válogatott intézményi archívumokat és más, digitálisan létrehozott dokumentumokat, pl. e-disszertációkat, online kiállításokat és a kultúrtörténet webhelyeit őrzik meg, jól kiegészítve a Kongresszusi Könyvtár hasonló törekvéseit.

Az ötödik projekt vezetője a University of Illinois, Urbana-Champaign könyvtára és posztgraduális könyvtárosképző intézete. A cél szoftvereszközök kifejlesztése a kiválasztáshoz és a megőrzéshez, és a különböző formátumokat együtt kezelő digitális archívumok tesztelése. A projekt hang- és videofelvételekkel, történeti légi felvételekkel és a Perseus projekt eredményeivel dolgozik. A projektben egyesítik a hagyományos és a digitális könyvtári tapasztalatokat.

A hatodik projektet a University of Maryland Robert H. Smithről elnevezett üzleti főiskolája szervezi. Az amerikai üzleti kultúra veszélyeztetett emlékeit (üzleti, marketing- és műszaki tervek, vállalkozások prezentációi stb., több mint 2000 bukott és sikeres internetes projektből) szeretnék megmenteni az internet üzleti alapra helyezésének korai időszakából (a „dot com”-korszak születésének idejéből), az 1994-2001-es évekből.

A hetedik projekt koordinátora a University of Michigan egyetemközi politikai és társadalomtudományi kutatási konzorciuma. A döntéshozatal segítő társadalomtudományi kutatások (pl. közvéleménykutatások, választások, statisztikai felmérések stb.) adatanyagának felkutatását, összegyűjtését és megőrzését tűzték ki célul. Közös katalógust építenek, az adatok leírásához közös szabványt alakítanak ki, továbbá megőrzési stratégiát dolgoznak ki.

A nyolcadik projekt vezetője a North Carolina State University könyvtári hálózata, tárgya a digitális térinformatikai adatok összegyűjtése és megőrzése az állami és helyi kormányzati szervek digitalizált térképanyagát is beleértve. Más államok számára demonstrációs projektként ki-

vánnak működni.

2005 áprilisában és májusában a Kongresszusi Könyvtár egy szemináriumsorozatot szervezett a kormányzati digitális információk legfontosabb problémáinak számbavételére, ajánlások megfogalmazására. Államonként három-három szakembert hívtak meg. Minden államban elkészítik a digitális megőrzési tevékenység helyzetképét, ebben a Kongresszusi Könyvtár együttműködik különböző intézményekkel (Center for Technology in Government, Institute of Museum and Library Services).

(Hegyközi Ilona)

06/228

LOR, Peter Johan - BRITZ, Johannes: Everything, for ever? The preservation of South African websites for future research and scholarship = J.Inf.Sci. 32.vol. 2006. 1.no. 39-48.p. Bibliogr. 18 tétel.

Mindent örökre megőrizni? A dél-afrikai webhelyek tartalmának archiválása a jövő kutatása és tudománya számára

Megőrzés; Számítógép-hálózat; Társadalmi követelmények

A világhálón publikált információk mennyisége folytonosan növekszik, és ez alól a Dél-Afrikai Köztársaság sem kivétel. A webhelyek rohamos növekedése óriási kihívást jelent az írott örökség megőrzéséért felelős nemzeti, tudományos és letéti könyvtárak számára. Nagyon sok problémát meg kell oldani, mielőtt biztosak lehetünk benne, hogy ezt az irodalmat megfelelő mértékben sikerült megőriznünk a jövő számára. E nehézségek nemcsak technikai természetűek, hanem szervezési, gazdasági, politikai jogi és erkölcsi szempontokat is érintenek. A jelen cikk az Andrew W. Mellon Alapítvány által finanszírozott két projektről számol be. Az első az amerikai CRL (Center for Research Libraries) által szervezett Political Communications Web Archiving Project, amely megkísérelte egy modell kifejlesztését a területkutatással foglalkozó egyetemi kutatók által használt webhelyek archiválására, a másik pedig egy dél-afrikai projekt az elektronikus publikációk kötelempéldányairól, amelyet a Dél-Afrikai Nemzeti Könyvtár megbízásából az FLISD (Foundation for Library and Information Service Development) irányít. A cikk felvázolja, milyen kérdésekkel kell foglalkozni egy országos web-archiválási rendszer bevezetése során, nem annyira a technikai, mint a politikai, jogi és erkölcsi szempontokat hangsúlyozva.

(Autoref. alapján)

06/229

MASANES, Julien: Web archiving methods and approaches: a comparative study = Libr.Trends. 54.vol. 2005. 1.no. 72-90.p. Bibliogr.

Webarchiválási módszerek és megközelítések összehasonlító vizsgálata

Megőrzés; Modellálás; Számítógép-hálózat

A világháló egy gyakorlatilag végtelen információs tér, ezért teljes mértékű archiválása utópiának tekinthető. Az információk hatalmas mennyisége is kihívást jelent, de nem ez a legfőbb akadály, hiszen a tároló eszközök költségei folyamatosan csökkennek. A fő problémát a webhelyek felkutatásának és összegyűjtésének szervezési és technikai kérdései jelentik. Ebből következik, hogy a világháló archiválása olyan feladat, amit egyetlen intézmény sem tud egyedül elvégezni. A jelen cikk különböző intézmények különféle módszereit tekinti át, tárgyalva célpontjukat, erősségeiket és gyengéiket, valamint egymást kiegészítő szempontjaikat. A felfedezés pontossága (discovery accuracy) szempontjából összehasonlítja az Internet Archive (IA) „pillanatfelvétel” (snapshot) módszerét és a Bibliothèque Nationale de France 2002-es esemény-alapú (event-based) gyűjtési technikáját. Az összehasonlítás kiegyensúlyozott következtetéséből megállapítható, hogyan lehetne a jövő-

ben növelni az első módszer hatékonyságát.

(Autoref. alapján)

Lásd még 211, 213

Raktározás

06/230

XIA, Jingfeng: Locating library items by GIS technology = Coll.Manage. 30.vol. 2005. 1.no. 63-72.p.

A dokumentumok helyének megállapítása GIS rendszer segítségével

Integrált gépi rendszer; Raktározás

Nagy gyűjteménnyel rendelkező (pl. egyetemi) könyvtárak esetében, ahol a gyűjtemény különféle terekben van elhelyezve, az olvasó (főként, ha nem jártas az elhelyezés alapjául szolgáló szakrendszerben) nem (vagy nehezen) találja meg a katalógusban már megtalált dokumentumot. Ezen tud segíteni a GIS (*Geographic Information Systems*) könyvtári alkalmazása. A GIS segítségével ugyanis bármilyen érték, adat stb. hozzárendelhető valamely fizikai (földrajzi) helyhez, és ez térképen ábrázolható.

Ahhoz, hogy a GIS-ből könyvtári példányhely-meghatározó rendszer (GISils – *GIS item locating system*) legyen, három fejlesztő lépést kell megtenni: 1. el kell készíteni az épület (az emeletek) alaprajzát, a polc-sorok és a polcok képét; 2. létre kell hozni egy adatbázist, amely a lelőhely (polc, raktári jelzet) információkat tartalmazza és összeköti a meglévő katalógus-adatbázisokkal; 3. mindezt össze kell építeni (együttműködésbe kell hozni) az online katalógussal.

Az alaprajzokat vagy a GIS-hez kapcsolódó digitalizáló (scanner) rendszerrel, vagy AutoCAD segítségével készíthetjük el. A példány-lelőhely adatbázishoz szükség van az emeletek, a részlegek (esetleg termek), az állványok azonosítóira, a polcok első és utolsó raktári jelzetére és

a példányok egyedi jelzeteire. Némi külön fejlesztő-programozó munkát igényel az alaprajzoknak, illetve polc-képeknek az OPAC-on való megjelenítése. Kereséskor az online katalógus a megszokott módon keresi a megfelelő leírást, és a szöveges információt megjeleníti a képernyőn. Ugyanakkor a raktári jelzet kereső-kérdésként megjelenik a GISils-ben, mely saját adatbázisában megkeresi, és színesen kijelöli a dokumentum helyét, a térképeket (alaprajzot, polc-ábrázolást) visszaküldi a szervernek, és így a grafikus ábrázolás a szöveges információ mellett megjelenik ugyanazon a képernyőn.

A GIS tehát a meglévő online katalógus-rendszerbe integrálva olyan automatikus rendszeré válhat, mely különböző térképeken, alaprajzokon megjeleníti a keresett dokumentum helyét, és azt megjeleníti a katalógus-képernyőn. Ezáltal elvezeti az olvasót a szükséges dokumentumhoz, növelve a gyűjtemény hatékonyságát és az olvasói elégedettséget. (Feltéve, hogy a dokumentum valóban a helyén van; ezen a problémán más módon, esetleg a rádiófrekvenciás példány-azonosítás technológiájával lehet segíteni.)

A GIS technológia ilyen könyvtári alkalmazása nem tűnik költségesnek, és fejlesztése sem bonyolult. Mindazonáltal ez még csak egy ötlet, talán egyes egyetemi könyvtárak a közeljövőben meg is valósítják.

(Mohor Jenő)

Feldolgozó munka

06/231

GROS, Patrick: Description et indexation automatiques des documents multimédias: du fantasme a la réalité = Documentaliste. 42.vol. 2005. 6.no. 383-391.p.

Res. angol, német és spanyol nyelven

Multimédia-dokumentumok automatikus leírása és indexelése: képzelettől a valóságig

A képek és AV dokumentumok digitalizálása lehetővé teszi automatikus feldolgozásukat. Már sok kísérlet történt automatikus leíró és indexelő rendszerek kifejlesztésére. E kísérletek izgalmasak voltak ugyan a kutatók számára, de a szakkönyvtárosokat aggodalommal töltötték el. A jelen tanulmány a következő kérdésekre igyekszik megtalálni a választ: Milyen típusú dokumentumokat kívánnak számítógéppel indexelni? Melyek a valóságos lehetőségek és alkalmazások? Mit várhatunk, és mit nem várhatunk el? Milyenek a kilátások?

(Autoref.)

06/232

KARHULA, Päivikki: Ontologiat kääntävät maailmankuvan = Signum. 2005. 5.no. 3-4.no.

A többdimenziós ontológiai szemlélet hatása világképünkre

Osztályozáselmélet; Tézaurusz

Nemrégiben zajlott le a FINN-ONTO informatikai vállalat által szervezett szeminárium a szótárak ontológiai szemléletű átállásával kapcsolatban, amely a könyvtárak feldolgozói módszereit is érinti. A szemináriumot telt ház mellett tartották, különösen a könyvtárak munkatársai képviseltették igen nagy számban a könyves szakmát.

Maga a téma az utóbbi időben került erősen a felszínre, mivel a könyvtárügyet egészen konkrétan is érinti. Arról van szó, hogy a tezauruszok ontológiákká való átalakításának kísérlete éppen most van folyamatban a finn könyvtárak ún. „magszótárán”, az Általános Finn Szakszótáron (YSA) a fent nevezett cégnél. Erről a munkálatról a Signum e számában *Eero Hyvönen*, mint a téma szakértője számol be részletesen, bőséges bibliográfiára támaszkodva.

A fent említett alapszótáron kívül a vállalat-

nál további szótárak átszerkesztési munkái is folynak, ami érinti a múzeumügyet, továbbá az agrárium, a fotóművészet és képzőművészet szakszókincseit is.

Az ontológia mint fogalom, ill. szemlélet könyvtári szakterületen komoly érdeklődést vált ki, bár a témától sok szakmabeli idegenkedik még. Amikor az ontológia alapfogalmát közelebről megnézzük, sok szakmabeli a könyvtári munka megfelelőit véli felfedezni – más köntösben. Tezaurusz és osztályozás helyett magát az ontológia szakkifejezést használják. Katalogizálás és a tartalmi feltárás helyett az *annotálás*, ill. *annotáció* lép be a feldolgozási folyamatba. Az egyes fogalmak helyett *tartalmakról* beszélnek. Leegyszerűsítve: a leírás szempontjaihoz, azaz a tartalmi feltáráshoz és a háttér információkhoz is teljesen új szemszögből és új eszközökkel kell a könyvtárosnak közelítenie. Ennek az új szemléletnek a kulcsszava az ontológiák megalkotásánál a *globalitás*, vagyis a globális szemlélet.

Ily módon az ontológiai alapegységek, értelmezések mintegy hidat képezhetnek az eltérő szakszókincsel rendelkező ismeretrendszerek, tudományterületek között. Új területekhez vezethetik el a felhasználót, mégpedig az internet fejlődésének következő állomásához, az ún. „szemantikai web” technológiáihoz, ill. más intelligens alkalmazásokhoz.

Ezzel az ismeretek tárolása és az információkeresés újabb lökést kap, de kérdés, hogy a túlságosan sok, kiegészítésre váró alkalmazási lehetőség képes-e (többlet)értéket teremteni.

Az ez irányú fejlesztés a különböző nyelvű szakszótárak szókincse területén és az osztályozások egységesítése területén járhat a legtöbb sikerrel.

Az elektronikus szakszótárak és osztályozások területén is ugyancsak sok hozzáadott értékre lehet számítani. Az ilyen szemléletű szótárakkal új dimenziók tárulhatnak fel. A szótárak kezelése egyszerűbb lesz, míg az ismeretek közötti sokoldalú összefüggések átláthatóbbakká válnak. Egyszersmind a felhasználói láncolatban a szakkife-

jezések közötti összefüggések sokakat egészen eltérő módon képesek célba juttatni.

A gépesítés nemcsak az információkeresés, hanem a feldolgozás folyamatában is próbál utat törni magának. Ebben a műveletben a jelentéseket azonosítani képes alkalmazás egy ún. nyers verziót állít elő. Az indexelést végző munkatárs javasolt tennivalója így az ellenőrzés, a tartalmi felülvizsgálat lesz.

Az ismeretszerzésben az ontológiai egységek a szövegek szemantikai értelmezésében jelentenek segítséget, tekintve, hogy a szakterminológiák közötti összefüggéseket, azonosságokat sokoldalúan képesek szemléltetni.

A *többdimenziós információkeresés* során a pusztá szókeresés és lapozás mellé olyan keresési módok lépnek be, ahol a keresési találatok közötti hierarchikus és asszociatív kapcsolatokat is jól tükrözi a rendszer.

A rendszer a felhasználónak azt az előnyt nyújtja, hogy az őt érintő témát összefüggéseiben, nagyobb szakmai rálátással, azaz kompetensebb módon kezelheti.

(Kránitz Lászlóné)

06/233

LEPSKY, Klaus - VORHAUER, John: Lingo - ein open source System für die Automatische Indexierung deutschsprachiger Dokumente = ABI-Tech. 26.Jg. 2006. 1.no. 18-28.p. Bibliogr. jegyzetekben.

Res. angol nyelven

A Lingo nevű nyílt forráskódú szoftver a német nyelvű dokumentumok automatikus indexelésére

Gépi indexelés; Szoftver

A *Lingo* nyílt forráskódú szoftver, német nyelvű dokumentumok automatikus indexelésére. Kifejlesztésénél a rugalmasság, a könnyű konfigurálhatóság és sokoldalú használat szempontjait tartották szem előtt. A cikk ismerteti az infor-

mációkeresés hatékonyságát javító, lingvisztikai alapú automatikus indexelő rendszer előnyeit. Példákon mutatja be és magyarázza el a Lingo nyelvi funkciókészletét (szótó-keresés, összetett szavak felismerése és elkülönítése, kifejezések lexikai és algoritmikus felismerése, OCR-hibák javítása). Ismerteti a rendszer architektúráját, alkalmazásának lehetséges területeit és korlátait.

(Autoref.)

Katalógusok

06/234

RAGIMOVA, M.A.: Rossijskij Svodnyj katalog: etapy bol'sogo puti = Naučn.Teh.Bibl. 2006. 2.no. 8-12.p.

Az oroszországi központi katalógus története

Könyvtárügy története; Központi katalógus

A központi katalógus története több mint harminc évre nyúlik vissza, amikor a hasonló projekteket állami rendeletek írták elő. A katalógus építése a tudományos-műszaki könyvtárak közös erőfeszítésével kezdődött, szigorúan korlátozva a műszaki és természettudományok, a mezőgazdaság és az orvostudomány területére. A munkában részt vevő könyvtárak a GPNTB-nek adták át az általuk beszerzett külföldi könyvek katalóguscéduláit, ahol ezeket feldolgozták és kötetkatalógusként kiadták. A számítógépes rendszerek megjelenésével bővült a dokumentumok köre: a külföldi könyvek után a külföldi folyóiratok, majd a hazai kis példányszámú dokumentumok katalógusa következett. A Szovjetunió széteséséig azonban 700-ról 200-ra csökkent a résztvevők száma, a nyomtatott katalógusra egyre kevésbé volt igény.

A Független Államok Közössége (FÁK) megalakulása után 1992-ben a kormányfők közös határozatot fogadtak el a nemzetközi információcseréről. A közös katalógust a tagállamok

közös információforrásai közé sorolták, és ez a FÁK-tagországok közös katalógusának alapját jelentette. 1995-ben egyesítették a korábban önálló három katalógust, és kiadták az IRBIS rendszerben használható CD-ROM-on. Az egy évvel későbbi határozat már integrált központi katalógus létrehozását írja elő, amely a nemzeti rendszerbe is bekerül.

A munka nagy része továbbra is a GPNTB-ben folyik. Az Oroszországi Tudományos Akadémia Természettudományi Könyvtárával és a Központi Mezőgazdasági Könyvtárral együttműködve a rekordokba a webcímeket is felveszik. A Bibkom, a könyvtárak közös gyűjtőszervezete segítségével nő a hazai kiadású könyvekről szóló leírások száma. Bővül a dokumentumtípusok köre, megszűnt a példányszám miatti korlátozás, megszervezték a hazai időszaki kiadványok faktografikus adatainak gyűjtését. Ugyancsak megszűntek a tematikus korlátok, a társadalomtudományi-politikai irodalom kivételével mindent feldolgoznak. Az adatbázis nagysága 2005 végén meghaladta a 650 ezer bibliográfiai tételt.

A központi katalógus szabadon elérhető az interneten, többek között a moszkvai könyvtárak közös hálózatából is, és csatolások vezetnek a Természettudományi és a Mezőgazdasági Könyvtár adatbázisaihoz.

A katalógus építésében az a mintegy 1200 könyvtár vesz részt, ahol az IRBIS rendszer működik.

A munkát azonban több mint egy éve senki sem finanszírozza, a korábbi szövetségi célprogramokra szánt anyagi források megszűntek. Pénzügyi okokból már korábban kiléptek az együttműködésből a nagy állami intézmények, pl. az Oroszországi Állami Könyvtár, az Oroszországi Nemzeti Könyvtár, a VINITI stb., utolsóként az Akadémia Természettudományi Könyvtára. Ezek a nagy könyvtárak önállóan is képesek katalógusaikat építeni és az interneten mindenki számára hozzáférhetővé tenni. Azok a kisebb könyvtárak kerültek bajba, amelyeknek a központi katalógus

építésében való részvétel volt az egyetlen lehetőségük, hogy állományukat egy szélesebb kör számára is elérhetővé tegyék.

A helyzet megoldására különböző tervek születtek, például a központi katalógus összevonása a moszkvai közkönyvtárak hálózatával, vagy az osztott katalógusépítés.

(Viszocsekné Péteri Éva)

Információkeresés

06/235

KOLOSOV, K.A.: Novye vozmozsosti poiskovyh sredstv portala VGBIL = Naučn.Teh.Bibl. 2006. 1.no. 92-95.p.

Új információkeresési lehetőségek a külföldi irodalom össz-oroszországi állami könyvtárában

Elektronikus publikáció; Gépi információkeresés; Idegen nyelvű irodalom; Országos szakkönyvtár

2005-ben a *Rudomino* nevét viselő Össz-oroszországi Állami Idegen nyelvű Könyvtár (Vserossijskaâ gosudarstvennaâ biblioteka inostrannoj literatury im. M. I. Rudomino = VGBIL) új portál fejlesztésébe kezdett. Elkészült a kereső modul, amely az összes forrás (a VGBIL OPAC-ja, elektronikus könyvtára, a honlap információs oldalai, tematikus adatbázisok, a könyvtári együttműködő partnerek elektronikus forrásai) integrált keresését teszi lehetővé.

A portál fejlesztésében az általános internet/intranet technológiát követik, amely ugyanolyan elérési mechanizmust biztosít a belső hálózatban dolgozóknak, mint az internetről belépőknek, megkülönböztetve a belső és a külső felhasználók jogosultságait. A megvalósítás a Z39.50 protokollra alapul, a keresés és a találatok megjelenítése a http-Z39.50 zsilipen megy keresztül. Az egyik újdonság az, hogy – a korábbiakkal szemben – nem kell megadni annak a katalógusnak a nevét, ahol a felhasználó keresni

akar, a rendszer az összes katalógusban egyidejűleg keres. Ugyanakkor az elsődleges keresés csak a VGBIL-ben lévő adatbázisokban folyik, a találatok megtekintése után bővíteni lehet a források körét a moszkvai könyvtárak együttműködési hálózatába tartozó intézményekre és az EBSCO adatbázisra.

A másik fejlesztés az átállás volt a korábban használt TINLIB rendszerről az Oracle adatbázis-kezelő használatára. A VGBIL elektronikus könyvtára a MySQL használatára épül. Az egyetemes hozzáférést a Z39.50 és az Oracle, illetve a MySQL közötti együttműködés biztosítja a Z64 szerver moduljainak és az SQL nyelvnek a használatával.

A teljes szövegben való kereséshez külön Z39.50-es szervert állítottak be, amelyen a régebbi fejlesztésű, de a feladatnak nagyon megfelelő ISITE programmal végzik az indexelést.

A több adatbázis egyidejű kereshetővé tétele, beleértve a nyílt hozzáférésű archívumokat is, több fejlesztőnek felhívta a figyelmét a VGBIL-ben folyó munkákra. A portál elsősorban azoknak az olvasóknak készült, akiket nemcsak a bibliográfiai információ érdekel, hanem maguk az elsődleges források is.

(Viszocsekné Péteri Éva)

06/236

LEWANDOWSKI, Dirk: Web searching, search engines and information retrieval = Inf.Serv.Use. 25.vol. 2005. 3/4.no. 137-147.p. Bibliogr. 36 tétel.

A webes keresőmotorok és a keresési eredmények rangsorolását meghatározó tényezők

Hatékonyság; Online információkeresés; Számítógéphálózat

A hagyományosról az internetes keresésre való áttérés nemcsak változásokat, hanem súlyos problémákat is hozott az információkeresésben. Pesszimista megfogalmazás szerint tíz éve vagyunk a weben, de a keresés problémáinak

megoldása még sehol sincs (annak ellenére, hogy a *Webcrawler*-tól a *Google*-, *Yahoo*- és *MSN*-ig történt némi fejlődés a keresőgépek terén). Megjegyzendő, hogy a keresőgépek piacán mindössze néhány cég van, és kétségtelenül egyedül a Google dominálja azt. Ám a legutóbbi években történt némi változás, a Yahoo felvásárolta az *All the Web*-et és az *Alta Vista*-t, a Microsoft saját keresőtechnológiát fejlesztett, és megjelentek olyan regionális hatású cégek is, mint az amerikai *Ask Jeeves*, vagy a német *Seekport*.

Egy ideális keresőgép teljes és átfogó reprezentációját nyújtana a webnek, ilyen azonban nincs, részint mert az egész világháló naponta való indexelése rendkívül drága lenne, technikailag pedig a nehézség ott kezdődik, hogy releváns dokumentumokat kellene megtalálni egy olyan környezetben, melynek nagyságát senki nem ismeri. Bizonytalanság mutatkozik az adatbázisok nagysága, a web lefedettsége terén. Saját állításuk szerint a Google kb. 8, a Yahoo 19 milliárd dokumentumot indexelt (ez utóbbi nagyon túlzó értéknek tűnik, becslések szerint 5-7 milliárd lehet a reális érték); a versenytárs MSN nem közöl számokat, esetükben az indexelt dokumentumok mennyiségét 4-5 milliárd körülire becsülik. Egy friss tanulmány a web indexelhető tartalmát (a láthatatlan webtől eltekintve) legalább 11,5 milliárd oldalra teszi, ám további gondot okoz mindaz, amit nem kellene indexelni (duplumok, spam stb).

A keresőgépek a mennyiség mellett a naprakészségre koncentrálnak, mivel a web tartalma rendkívül gyorsan változik. Egy friss felmérés 38 naponta aktualizált webhelyet figyelt meg hat héten keresztül, és megállapította, hogy a három legnagyobb keresőgép egyike sem volt képes lépést tartani ezzel. A legjobb össz-eredményt a Google mutatta, viszont csak az MSN volt képes valamennyi oldalt 20 napon belül feldolgozni. Valamennyi keresőgépnek nehézséget okoz a web-tartalmak különféle formátuma. A legnagyobb veszteség azonban a láthatatlan web, azok a gyakran nagyon értékes, minőségi információ-

kat tartalmazó lapok illetve adatbázisok, amelyeket a keresőgépek legfeljebb cím-szinten tudnak indexelni, de tartalmukhoz nem férnek hozzá.

A keresőgép-használók köre rendkívül heterogén összetételű, ugyanakkor alig van olyan tanulmány, amely egyes felhasználói csoportokat vizsgálna. Legtöbbször az átlagos laikus felhasználó viselkedését vizsgálják, aki nem túl képzett. A használók alig fele tud a Boole-operátorokról vagy a fejlettebb keresési formákról, azonban csak 14%-uk használja is azokat (nem egyszer rosszul). Kevesen néznek az első eredmény-oldalnál tovább, így azok a válaszok, amelyek nincsenek az első tízben, láthatatlanok maradnak az átlagos felhasználó számára.

A találatok rangsorolása újabb problémák forrása. A rangsorolásnak lehetnek kérdés-függő tényezői: a kérdésben szereplő szó (kifejezés) gyakorisága, elhelyezkedése a dokumentumban, nyelv stb; illetve a kérdéstől független tényezők: előbbre sorolják a magasabb hierarchia-szinten lévő, több linkkel rendelkező, gyakrabban használt, frissebb, bizonyos terjedelmi paraméterekbe beleférő, lehetőleg HTML formátumú dokumentumokat. Az újabban használt link-alapú rangsorolás pedig egyetlen szempontot emel ki, és a linkek számát teszi egyenlővé a minőséggel, de nem szűri ki sem az ismétlődő, sem az ön-linket (ugyanazon dokumentum egyik oldalának a másikkal való összekapcsolása). A link-alapú rangsorolás inkább a navigációs célú kérdések megválaszolására alkalmas (azaz egy megfelelő honlaphoz vezet el), mint információkeresésre (azaz, hogy bizonyos mennyiségű dokumentumhoz vezessen el).

Egy keresőgép minősége tehát igen sok tényező függvénye. Ugyanakkor (éppen úgy, mint általában az információkereső rendszereknél) a minőséget csak keresési tesztek végrehajtásával szokták mérni. Ha a weben való információkeresés sajátos jellemzőit akarjuk megállapítani, figyelembe kellene venni az indexelés minőségét (az adatbázis nagyságát, a naprakészséget, az indexelés mélységét, a nyelvi vagy földrajzi

lefedettséget), a nyújtott egyéb (pl. kép, hang) adatbázisokat, a keresési lehetőségeket, és a figyelem középpontjába kell állítani a felhasználói magatartást is.

(Mohor Jenő)

Lásd még 263

Olvasószolgálat, referenz

06/237

CASELL, Kay - JAMES, Walther H.: Supporting children and teens after school: a library approach = Bottom Line. 19.vol. 2006. 1.no. 16-21.p.

A gyermekek és tinédzserek segítése a könyvtárban tanulmányaik befejezése után. Esettanulmány

Gyermek- és ifjúsági olvasók; Közművelődési könyvtár; Referenz; Szolgáltatások

A cikk bemutatja a New York Public Library-ban bevezetett „Learning in Libraries” programot, amelynek célja a New York-i gyerekek és fiatalok hatékonyabb kiszolgálása volt. A programot szakaszokra bontva ismerteti ezek céljait és eredményeit, kitérve a projekt szükségleteire és a kezdeményezés gyakorlati megvalósításának módjára. A program eredményeként a fiatal olvasók száma 4-14 százalékkal, az elolvasott könyvek száma pedig 1-34 százalékkal emelkedett. A legnagyobb mértékben azoknak a tízenéves látogatóknak a száma növekedett, akik nem voltak részesei a hasonló célú előző programoknak.

(Autoref. alapján)

06/238

CURRY, Ann - COPEMAN, Deborah: Reference service to international students. A field stimulation research study = J.Acad.Libariansh. 31.vol. 2005. 5.no. 409-420.p. Bibliogr.

Referenz-szolgáltatások külföldi hallgatók számára. Vizsgálat álolvasó bevonásával tizenegy vancouveri felsőoktatási intézményben

Egyetemi hallgató; Felmérés; Használói szokások; Külföldi hallgató; Referenz

Észak-Amerikában az elmúlt 25 évben közel megduplázódott (és folyamatosan növekszik) a nem angol anyanyelvű (sőt, angolul rosszul beszélő) egyetemi-főiskolai hallgatók száma. Jelentős részük nem az angolszász kultúrából érkezik, így nemcsak nyelvi nehézségeik vannak: más a testbeszéd, a szemkontaktus, még egyes szavaknak is más a jelentése. Az ezzel a problémával foglalkozó könyvtári szakirodalom keveset törődik a referenz-szolgálattal. Kanada angol nyelvterületén tíz felsőoktatási könyvtárban tették próbára a tájékoztató könyvtárosokat: egy szemmel láthatólag „máshonnan jött”, gyenge angol tudását rossz kiejtéssel tetéző (könyvtár szakos) hallgató nő jelent meg a referenz-pultnál és tett fel egy átlagos kérdést. Majd ezt megismételte egy másik időpontban, amikor feltehetőleg másik könyvtáros volt szolgálatban.

A tájékoztató könyvtárosok általában jól szerepeltek: a húszból 15 esetben az „olvasó” teljes mértékben elégedett volt, és szükség esetén szívesen tért volna vissza ugyanahhoz a könyvtárhoz. Legalább kétharmaduk megértő volt, figyelmesen hallgatta a kérdést, elmondta, hogy mit tesz a válasz megtalálása érdekében. Mindannyian használtak több-kevesebb könyvtári szakzsargont, de legtöbben meg is magyarázták a „titokzatos” kifejezéseket. Lassan és világosan beszéltek, mindössze egy esetben érezte úgy az „olvasó”, hogy ellepi a könyvtáros szó-lavinája. Meglepő módon mindössze egy könyvtáros ismételte meg, fogalmazta át a kérdést, holott a szakirodalom hangsúlyozza ennek fontosságát. Ugyancsak fontos, hogy a könyvtáros ne csak várja a kérdést, hanem lehetőleg ő szólaljon meg először; e téren vegyes tapasztalatokat hozott a kísérlet. A kezdeti megértés és türelem az ese-

tek felénél az idő előrehaladtával fogyatkozni látszott, és úgy tűnt, a párbeszéd a megnyugtató végeredmény elérése előtt véget fog érni. Ideális esetben a könyvtáros barátságosan, kezdeményezően fogadja az érdeklődőt; elmagyarazza a keresési stratégiát (és hogy mit fog csinálni); leírja a kereső-kifejezéseket vagy a kulcsszavakat; elegendő kérdést tesz fel, hogy felderítse a kérdés teljes egészét; követi az eseményeket, és megbizonyosodik arról, hogy a kérdező jó úton indult-e el, illetve kielégítő válaszhoz jutott-e.

(Mohor Jenő)

Lásd még 217, 265

Kölcsönzés

06/239

POHL, Marianne - SCHUBERT, Eva: Wenn - dann 100 Prozent. Selbstverbuchung mit RFID in der Münchner Stadtbibliothek = BuB. 58.Jg. 2006. 2.no. 53-55.p.

Res. angol és francia nyelven

Önkiszolgáló kölcsönzés RFID-vel a Müncheni Városi Könyvtárban

Kölcsönzés -önkiszolgáló; Rádiófrekvenciás kapcsolat; Városi könyvtár

Nagyon fontos a könyvtári rutinfeladatok, így például a könyvkölcsönzés automatizálása, főleg a mai forráshiányos világban. A hatékonyság érdekében több könyvtár választja a rádiófrekvenciás (RFID) technológiát, amitől a szolgáltatás színvonalának emelkedését is várják. A cikk szerzői a müncheni városi könyvtár példáján szemléltetik, mivel is jár a munkatársak és az olvasók számára a rádiófrekvenciás azonosítás (*Radio Frequency Identification, RFID*) bevezetése. (Ez a technológia a mikrochipet és a rádiófrekvenciát együtt alkalmazza, és fő erénye a költségmegtakarítás és az önkiszolgálás biztosí-

tása; 2004-ben 15 millió könyvtári egységet kölcsönöztek ki és vettek vissza Münchenben!)

Az RFID bevezetéséről 2004-ben döntöttek, majd alapos előkészítés után – amiről részletesen be is számolnak – kísérleti jelleggel 2006 elején próbálták ki központi és két fiókkönyvtárban. (A korábban kiírt tender nyertese a német könyvtárellátó vállalat (ekz) és a Bibliotheca RFID Library Systems volt.) A müncheniek néhány megoldása követésre érdemes: a chipek számára az ISO 18000-3-at választották, a lopásgátlóra pedig gyártótól független, ún. AFI-t (Application Family Amplifier), a többrészes és többkötetes művek minden darabját címkével látták el. A nem hagyományos dokumentumokat (CD, CD-ROM, DVD) is kölcsönzik.

A központi könyvtárban tizennégy, a nagyobb fiókokban három-három végpontot építenek ki; néhányat ebből úgy, hogy az olvasónak be se kelljen menni a könyvtárba, így a hét minden napján 7 és 23 óra között is visszaadhatók lesznek a könyvek.

A kölcsönző-részleg eddigi munkatársai más munkakört látnak el, bár néhányan segítenek azoknak, akiknek még gondot okoz az önkihasználás. Az átállásra továbbképzéssel készítik fel a munkatársakat.

A kísérletben részt vevő könyvtárosok pozitívan viszonyulnak a projekthez, de konkrét tapasztalatokról majd csak tavasszal lehet beszámolni.

(Murányi Lajos)

Témafigyelés

06/240

BARR, Dorothy: Staying alert: the wild new world of current awareness services = Coll.Res.Lib.News. 67.vol. 2006. 1.no. 14-17.p. Bibliogr. 17 tétel.

„Képben maradni” - a témafigyelő szolgáltatások világa

Figyelőszolgálat

Az aktuális szakirodalmi információk szolgáltatása (témafigyelés vagy SDI) régóta folyik a könyvtárakban, már az első tudományos társaságok igyekeztek ezt megvalósítani. Az 1830-as években indultak a referáló lapok, majd az indexek. A számítógépek megjelenése idején, az 1960-as években a könyvtárosoknak meghatározó szerepe volt a szolgáltatásban. Az 1990-es években indultak a mágnesszalagos információszolgáltatások (Current Contents). Ezután – főként a befektetett munkamennyiséget csökkentendő – újabb kísérleti megoldások születtek (tartalomjegyzék-szolgáltatások). Később a szolgáltatást üzleti alapokra helyezték, és rendkívül magas ára miatt főként a magánszektor vette igénybe. Az 1990-es évek végére ingyenes szolgáltatások jelentek meg a weben.

Napjainkban a következő formái működnek: hír-szolgáltatások (többnyire e-mailben), tartalomjegyzék-szolgáltatások (közkeletű rövidítéssel: TOC, ezeket a kiadók működtetik), egyéb automatikus figyelemfelhívó szolgáltatások (tematikus összeállítások küldése e-mailben, ezeket a kiadók, adatbázisok, keresőmotorok működtetik), olyan változatuk is van, amely a hivatkozásokat figyeli.

Van olyan megoldás is, amely figyel arra, hogy elektronikus postaládánkat ne „tömjék el” a hasonló küldemények. Az információt a weben teszi közzé, a webhely frissítését e-mailben tudatják, a felhasználó pedig tetszése szerinti időben elolvashatja el a neki szánt válogatást (ezt nevezzük „feed”-nek, hírfolyamnak). A leggyakrabban használt feedek az RSS és az Atom. Használatukhoz egy speciális olvasó- vagy aggregátor-szoftverre van szükség. Ha már rendelkezünk ilyen szoftverrel, érdemes ellátogatni kedvenc webhelyeinkre, és ott megkeresni és kiválasztani az RSS- vagy XML-gombokat. Ezt követően az aggregátor rendszeresen begyűjti a kiválasztott feedeket, amelyeket tetszés szerinti időpontban elolvashatunk – többnyire először egy rövid összefoglalót, majd rákattintás után a teljes cikket.

Ilyen szolgáltatást könyvtárak is létesítettek, különböző szakterületeken. A tapasztalatok azt mutatták, hogy a szolgáltatás nagyon munkáigényes, és olyan könyvtáraknak érdemes működtetniük, amelyek használóinak érdeklődése meglehetősen egynemű (pl. felsőoktatási könyvtárakban).

A feedek jól használhatók a friss információk közvetítésére, de a keresés nem szűkíthető tetszés szerint – tehát a felhasználó válogatás nélkül kap meg egy hírcsomagot. Vannak ennél összetettebb rendszerek, például a PubMed My NCBI szolgáltatása az orvostudomány területén, amely nemcsak a keresőstratégiák mentését teszi lehetővé, hanem e-mailben rendszeresen értesítést küld, ha egy-egy kiválasztott témáról új cikk jelent meg. Más tudományterületeken más módszereket használnak (preprinteket, e-zineket, elektronikus hírleveleket, blogokat stb.). Nincs egyedüli üdvös megoldás, és a módszereket kombinálni is lehetséges.

Akármilyen szakterületen dolgozunk is, segítenünk kell a használóknak abban, hogy kiválasszák és felhasználják az aktuális információkról való tájékozódás számukra megfelelő eszközeit. Mivel ezek az eszközök állandóan változnak, a könyvtárosoknak nemcsak a friss információkkal, hanem a felderítésükhöz szükséges, egyre változó eszközökkel és módszerekkel is lépést kell tartaniuk.

(Hegyközi Ilona)

Könyvtárközi kölcsönzés, dokumentumszolgáltatás

06/241

SHOEBRIDGE, Michele - DÉTRAZ, Marie-Pierre: Consortial monograph interlending in the UK: a case study = Interlend.Doc.Supply. 34.vol. 2006. 1.no. 24-28.p.

Monográfiák könyvtárközi kölcsönzése konzorciumi keretben: egy példa az Egyesült Királyságból

Dokumentumszolgáltatás; Együttműködés -belföldi; Esettanulmány [forma]; Könyv; Könyvtárközi kölcsönzés; Modellálás

2004-2005-ben egyéves projekt zajlott le a British Library (BL) és a tudományos és felsőoktatási könyvtárak CURL konzorciumának közös finanszírozásában a könyvek könyvtárközi kölcsönzése (KKK) területén. A két intézmény korábbi vizsgálata 2002-ben azt az eredményt hozta, hogy – bár a BL KKK tevékenysége hatékonynak mondható – a jelenlegi rendszer átalakításra szorul. A változtatást azzal indokolták, hogy a BL a kérések egy részét nem tudja teljesíteni (a CURL-könyvtárak a kérések kb. 20%-át); csökkennek a BL és a felsőoktatási könyvtárak által a kölcsönzési állományra fordított összegek; a KKK tényleges decentralizációja van folyamatban; a KKK-ben dolgozó személyzet alacsony létszámú; a nyomtatott dokumentumok vannak túlsúlyban. A jelentés együttműködést javasolt a BL és a felsőoktatási könyvtárak között, és a következő előnyöket helyezte kilátásba: növelni lehet a költség-haszon arányt az egyeztetett beszerzések révén; a legnagyobb működési hatékonyságot lehet elérni, ha egyetlen szolgáltatás működik, amelyet megegyezés kormányoz a közös szolgáltatási színvonalról, és amely beépül a könyvtárak jelenlegi KKK moduljába; ki lehet dolgozni egy együttműködéses megoldást a közvetlen, automatizált és használóközpontú KKK szolgáltatás érdekében.

A jelentésben javasolt, úgynevezett BL/DSC Plus szolgáltatás kialakításának megkezdésére egyéves projekt indult CURL/BL Monograph Interlending Project néven; ennek eredményeként jött létre a BookNow modell. A modellt a SCONUL-könyvtárak KKK-i munkatársaival egy levelezőlistán konzultálva alakították ki, online felmérést végeztek a felsőoktatási könyvtárakban, találkozásokra került sor a BL vezető és KKK-i munkatársaival, közös információtechnológiai munkacsoport alakult, összeültek nyolc CURL-könyvtár vezetői, akik végig

levelező kapcsolatot tartottak egymással.

A BookNow modell a következő alapelveken nyugszik: a szolgáltatás több ágazatot érint, és egyénekre és intézményekre egyaránt irányul, mind közszolgálatiakra, mind magánintézményekre. A kölcsönzés költsége a szolgáltató könyvtár térítési politikájától függ. A teljes költség fejében a használók akár a könyvtár kihagyásával is igénybe vehetik a szolgáltatást (ehhez azonosításra és hitelkártyával online fizetésre van szükség, fizetni a BL-nek vagy a saját könyvtárnak kell). A szolgáltatást együttműködő könyvtárak nyújtják, elsőként továbbra is a BL-t keresik meg, amely a konzorcium egésze számára koordinálja a pénzügyeket és az ügyleteket. A közreműködők a hat, a könyvek KKK-ében legaktívabb COPAC-könyvtár. Operációs csoport működteti, amely információtechnológiai szakembereket is tartalmaz; felügyeletét ágazatközi kuratórium látja el.

A szolgáltatási folyamat tíz lépésben foglalható össze: 1. elérés és keresés (közvetlenül a BookNow interfészen, intézményi webhelyek, a COPAC vagy más forrásfelderítő eszközök közvetítésével); 2. hitelesítés (a BL account vagy a BookNow tagsági szám megadásával; a költségekre ezen a ponton hívják fel a figyelmet); 3. fizetés (elektronikus úton, hitelkártyával, 4. a keresés első szakasza (ha szerepel a keresett dokumentum a COPAC-ban, a kérés automatikusan elindítható a KKK opcióval; először a BL-ban ellenőrzi a rendszer, sikertelenség esetén a kérést továbbítják más BookNow könyvtárakhoz); 5. a keresés második szakasza (ha a dokumentum nem szerepel a COPAC-ban, megnézik a BL cédula formátumú közös katalógusát, amely az 1950-1980-as időszakban beszerzett dokumentumokat tartalmazza; majd a BL a kérést átirányítja a BookNow-könyvtárakhoz), 6. első jelentés (arról, hogy megvan-e a keresett mű, és hogyan kapja kézhez a használó), mind a BookNow interfészen, mind a használó elektronikus postáládájába küldve – három napon belül, 7. második jelentés (a szállítás visszaigazolásáról), az

első jelentés után egy nappal, másolattal a BL és a használó könyvtára számára, 8. a mű visszaküldése (a szolgáltató könyvtárba, postával, megadott határidőre, egy előre kifizetett kupon felhasználásával, vagy pedig a saját könyvtárba, amely továbbküldi, illetve eljár késedelem esetén); 9. hosszabbítás (egy hosszabbítás automatikusan és ingyenesen lehetséges, ugyanolyan időszakra), 10. fizetés (a pénzügyek elszámolását a BL kezeli, a BookNow szolgáltatáshoz csatlóssal kapcsolódva).

A BookNow szolgáltatás erősen automatizált rendszer lesz, amelyben a hiteles felhasználók elektronikus úton, a könyvtárak webhelyén és az intézményi portálokon megtalálható webes interfész vagy valamely forrásfelderítő eszköz segítségével továbbíthatják kéréseiket, és a kért dokumentumokat otthonukban, illetve valamely megadott címen vehetik át. A kérések minél automatikusabb irányítása úgy történik, hogy a BL-vel a tagkönyvtárak egy Relais kliens vagy egy ISO-ILL kapu segítségével kommunikálnak.

A BookNow azonban nem ölelheti fel az összes felsőoktatási könyvtár gyűjteményét, vagy azokét a könyvtárakét, amelyek csak helybeni használatra kölcsönöznek más könyvtár használói számára, és a külföldi KKK-t sem kezeli. Továbbfejlesztésének várható két iránya: az egész Egyesült Királyságra kiterjedő keresési lehetőség, ha a BookNow együttműködés nem tudja szolgáltatni a keresett művet, és az egész világra kiterjedő keresési lehetőség beépítése, ha arra van szükség.

A projekt értékelésekor három területet határoztak meg, amelyen a munkafolytatását látják szükségesnek: a COPAC szerepének erősítése, az egész országban következetes, egységes színvonalú KKK biztosítása, az elektronikus azonosítási-hitelesítési eljárások megvalósítása, beleértve egy Amazon típusú e-kereskedelmi alkalmazás használatát és/vagy a közvetlen KKK tesztelését a hamarosan üzembe álló Shiboletth rendszeren.

(Hegyközi Ilona)

Dokumentációs eljárások és termékeik

06/242

KIRILLOVA, O.V.: Zarubežnye i otečestvennye referativnye resursy v informacionnom obsluživanii rossijskih pol'zovatelej = Naučn.Teh.Bibl. 2006. 1.no. 65-74.p.

Külföldi és hazai referáló források az orosz felhasználók számára nyújtott szolgáltatásokban

Referáló szolgáltatás

A tudomány, a műszaki élet és a termelés információellátásában mindig nagy szerepe volt a referátumokat tartalmazó információforrásoknak. Az internet fejlődésével a könyvtárak először a külföldi teljes szövegű adatbázisokhoz igyekeztek hozzáférést kapni, egyedi majd közös elektronikus katalógusokat létrehozni.

Oroszországban csak néhány nagy könyvtár és információs intézet, mint a GPNTB vagy a VINITI tudott saját adatbázisokat építeni és külföldi adatbázisokat CD-ROM-on beszerezni.

Az utóbbi időben egyre nő az igény a teljes szövegű és a referáló adatbázisok együttes használata iránt, mivel a szolgáltatás teljessége a rendelkezésre álló források teljességétől függ. Az Ulrich's Periodicals Directory szerint 66 ezer időszak kiadvány létezik, a legnagyobb referáló szolgálatok adatbázisaiban is azonban legfeljebb csak 13-14 ezer cím található. Ebből következik, hogy nem lehet egyértelműen kijelenteni, hogy egy adott adatbázis az egyetlen és teljes forrás a felhasználó számára, miközben a könyvtárak előfizetési lehetőségei meglehetősen korlátozottak.

Oroszországban is megjelentek a nagy adatbázis-szolgáltatók, amelyek kedvezményes feltételek mellett viszonylag teljes körű információt adnak egy-egy témakörben. Ezek közé sorolható:

– SCOPUS,

- Science Scitation Index a Web of Science platformon,
- Az EBSCO Publishing eIFL projektje,
- INSPEC.

Az orosz könyvtáraknak más adatbázisokhoz is van hozzáférésük, pl. a Chemical Abstract-hez az STN International szolgáltató központon keresztül.

Ugyanakkor a fenti – közvetlen – szolgáltatók nagyon korlátozott terjedelemben nyújtják a szolgáltatásokat (a SCOPUS-ban mindössze 180 folyóirat, az SCI-ben keveseknek csupán száznál valamivel több cím, az INSPEC-ben 2004-ben mindössze 4 orosz nyelvű folyóirat és keveseknek 9 ezer, a Nauka kiadó folyóirataiban megjelent angol nyelvű cikk volt elérhető). Összehasonlításképpen: a publikált orosz szakirodalom tekintetében a VINITI az évi 1 millió rekorddal növekvő adatbázisaival sokkal teljesebb forrást jelent.

(Viszocsekné Péteri Éva)

06/243

SALES SALVADOR, Dora: Creación de una base de datos bibliográfica sobre mediación intercultural y traducción e interpretación en los servicios públicos = Rev.Esp.Doc.Cient. 28.vol. 2005. 4.no. 512-528.p. Bibliogr.

Res. angol nyelven

Egy interkulturális közvetítés, fordítás és tolmácsolás tematikájú bibliográfiai adatbázis létrehozása

Adatbázis; File-szervezés -gépi; Fordítás

A nyelvek és kultúrák közötti kommunikációs igények megnövekedtek mind az interkulturális közvetítés, mind a közszolgáltatásokban a fordítás, tolmácsolás fontosságát. A különböző országokból, különböző nyelvekkel és más-más kulturális háttérrel érkezőknek az adott ország társadalmába való beépülése, a társadalmi kere-

tekbe való beilleszkedése egyre több országban a mindennapi valóság része.

Az ezzel járó feladatok kiterjedt interdiszciplináris jellegű kutatások témáját adják. A két spanyol egyetem és a Cervantes Intézet együttműködésében 1998-ban létrejött CRIT munkacsoport (*Comunicación y Relaciones Interculturales y Transculturales*) e kutatások támogatására fontosnak tartotta, hogy a különböző rész-kezdeményezések és a szűkebb fordítói bibliográfiák (pl. a spanyol BITRA, a kanadai BTS – *Bibliography of Translation Studies*) mellett egy tágabb tematikájú bibliográfiai adatbázis jöjjön létre. A DOCUCRIT célja, hogy az „interkulturális kommunikáció és mediáció” kritikai bibliográfiai forrása legyen, a lehető legteljesebb és legfrissebb szabadon hozzáférhető bibliográfiai adatbázist építve ki a bevándorlás, interkulturális közvetítés, fordítás–tolmácsolás Spanyolországot érintő témáiban. Információs forrása kíván lenni mindazoknak, akik a közszolgáltatások fordítási-tolmácsolási tevékenységét, a bevándorlás szociológiai, antropológiai aspektusait, a kapcsolódó szociális munkát és az interkulturális kommunikációt tanulmányozzák.

(Mohor Jenő)

Hátrányos helyzetű olvasók ellátása

06/244

DÜRGÖ, Brigita: Práca s rómskymi detmi zo sociálne hendikepovaných rodín = Knižnica. 7.roč. 2006. 1.no. 11-14.p.

Res. angol nyelven

Foglalkozás a szociálisan hátrányos helyzetű családokból származó roma gyerekekkel

Cigány olvasó; Gyermekolvasó; Hátrányos társadalmi helyzetű olvasó; Olvasástanítás; Olvasószolgálat

A szerző a tatai József Attila megyei könyvtár könyvtárosainak tapasztalatairól számol be, akiknek sikerült elérni, hogy a társadalmilag hátrányos helyzetben lévő roma gyerekek – tanári támogatással – a könyvtár látogatóivá váljanak. Ismerteti, milyen módszereket alkalmaztak a kezdetben zabolátlan gyerekek megfékezésére, majd hogyan keltették fel érdeklődésüket a könyvek és az olvasás iránt. Roma szerzők közreműködésével szervezett sikeres író–olvasó találkozók és egyéb foglalkozások révén végül sikerült megszilárdítani a kapcsolatot a gyerekek és a könyvtárosok között.

(Autoref.)

06/245

FORREST, Margaret E.S.: Towards an accessible academic library: using the IFLA Checklist = IFLA J. 32.vol. 2006. 1.no. 13-18.p. Bibliogr.

Res. német, francia, orosz és spanyol nyelven

A sérült emberek által is hozzáférhető egyetemi könyvtár kialakítása az IFLA ellenőrző jegyzéke (checklist) segítségével

Beteg olvasó; Egyetemi könyvtár; Hozzáférhetőség; Irányelvek -könyvtári

Az IFLA „Hátrányos helyzetű olvasókat kiszolgáló könyvtárak” (Libraries Serving Disadvantaged People – LSDP) szekciója már 75 éve segíti a könyvtárakat a hátrányos helyzetű olvasók ellátásában. Az egyre növekvő igényeket kielégítve a szekció bizottságának két tagja egy ellenőrzési listát készített, melyet az IFLA 2005-ben megjelentetett (elérhető a <http://www.ifla.org/VII/s9/nd1/iflapr-89e.pdf> weboldalon.) Az ellenőrzési lista célja, hogy segítse azokat a könyvtárakat, melyek szolgáltatásaikat még elérhetőbbé szeretnék tenni hátrányos helyzetűek számára.

A listát három témakör köré csoportosították: (1) fizikai elérhetőség (könyvtáron kívül, bejutás a

könyvtárba, a dokumentumok és a szolgáltatások elérhetősége), (2) dokumentumok formátuma, (3) szolgáltatások és kommunikáció (a személyzet felkészítése, szolgáltatások és információval való ellátás, hátrányos helyzetűekkel foglalkozó szervezetekkel való együttműködés).

A szerző bemutatja, hogy az IFLA ellenőrzési listáját hogyan használták fel a munkahelyén, a skóciai Dundee Egyetem Nővér- és Szülésznőképző iskolájának könyvtárában, a hátrányos helyzetű olvasók ellátásának javítására.

Az Egyesült Királyságban az 1995-ben, 2001-ben és 2005-ben elfogadott törvények szolgáltatják a jogi alapot a hátrányos helyzetűek könyvtári ellátására. A törvények kitérnek a felsőoktatásra, és kimondják, hogy a hátrányos helyzetű hallgatók számára is elérhetővé kell tenni az intézmények által biztosított szolgáltatásokat. Ide tartoznak természetesen a könyvtárak is. A törvények kimondják azt is, hogy az intézményeknek „előzetesen kell alkalmazkodniuk”, azaz már előre fel kell készülniük a jövőbeli hátrányos helyzetű használók kiszolgálására. A szerző szerint ebben a munkában jól felhasználható az IFLA ellenőrzési jegyzéke. Tanulmányozása közben az intézet könyvtárosai rájöttek, hogy a könyvtárakban számos fizikai és gondolkodásbeli akadály is nehezíti a speciális igényű használók ellátását. Mivel az intézményben egészségügyi dolgozókat képeznek, és bizonyos hátrányok eleve kizáró tényezői a felvételnek, a fogyatékkal élőket inkább gondozásra szorulóknak gondolják, mint olyanoknak, akik az egészségügyi szolgáltatást nyújtják. Habár manapság már több fogyatékkal élő sikeres egészségügyi dolgozó van, a hozzáállás csak lassan változik.

A lassan megszűnő gondolkodásmódbeli akadályok mellett a fizikai akadályok még nagyobb problémát jelentenek. Az 1980-as években még nem voltak olyan előírások, melyek szabályozták volna például a liftek kötelező elhelyezését, ezért az ebben az időszakban épült könyvtár épülete nem alkalmas a mozgásérült emberek kiszolgálására. 2003-ban egy mozgásában korlátozott

alkalmazott felvételével kerültek előtérbe azok a feladatok, melyek megoldásával a könyvtár a fogyatékkal élők számára is elérhetővé és használhatóvá tehető. Hamarosan számos olyan speciális eszközzel látták el a könyvtárat, melyek segítették a sérült felhasználókat a könyvtárhasználatban.

Ezután végezték el a könyvtár vizsgálatát az IFLA ellenőrzési listájának felhasználásával, az említett három témakör köré csoportosítva. A fizikai elérhetőség terén még komoly hiányosságok mutatkoztak, mivel a könyvtár az épület első emeltnél helyezkedik el, és sem lift, sem kerekesszék-felvonó nem segíti a mozgásukban korlátozottak bejutását. A könyvtáron belül azonban a dokumentumok elérhetősége megfelelőnek bizonyult. Az új „e-hozzáférhetőségi pont”-nál az állítható asztal, szék és kéztámasz a mozgásérülteknek is kényelmes hozzáférést nyújt a számítógép használatához. A polcok között elegendő a hely a tolokocsival való közlekedésre is. Az információs pult jól megközelíthető helyen van, de sajnos még nincs felszerelve a sietek és nagyothallók kommunikációját segítő indukciós rendszerrel. Az IFLA ellenőrzési listájának javaslata szerint ideális esetben minden könyvtári dokumentumnak elérhetőnek kell lennie minden könyvtárhasználó számára. A könyvtárban kevés a Braille dokumentumok száma, de előfizetnek több ezer elektronikus újságra és könyvre, és a tankönyvek hangos könyv formátumban is hozzáférhetőek. Feliratos videók és DVD-k segítik a hallásukban károsultakat.

A szolgáltatásról és a kommunikációról szóló részben az IFLA nagy hangsúlyt helyez a könyvtáros személyzet továbbképzésére, hogy minél jobban tisztában legyenek a fogyatékkal élők kiszolgálásának speciális követelményeivel.

Az ellenőrzési lista készítői azt javasolják, hogy a szolgáltatások értékelésének folyamatába vonjanak be fogyatékkal élő könyvtárhasználókat is. A könyvtár elektronikus és nyomtatott formátumban is eljutatta kérdőívét a célcsoporthoz. Sajnos csak kevesen válaszoltak rá, de így

is sok hasznos tanáccsal, ötlettel gazdagodtak, többek között azzal, hogy nagyobb figyelmet kellene fordítaniuk a hátrányos helyzetűek számára nyújtott szolgáltatások propagálására és a marketing tevékenységre.

(Bognárné Lovász Katalin)

06/246

JANCZAK, Barbara: Biblioterapia - teória a prax = Knižnica. 7.roč. 2006. 2.no. 7-10.p. Bibliogr.

Res. angol nyelven

Biblioterápia – elmélet és gyakorlat. A lengyelországi helyzet

Biblioterápia

A biblioterápia gyógyító hatását csírájában már az ókori görögöknél és Alexandriában megtaláljuk. A betegeknek Homérosz és Hésziodosz olvasását javasolták, az arabok pedig a Koránt ajánlották. A 18-19. századi Angliában, Franciaországban, Németországban és Skóciában széleskörűen alkalmazták a biblioterápiát. A 20. században tovább bővült azoknak a köre, akik csatlakoztak alkalmazásához.

Lengyelországban a második világháborút követő két évben fejlődött ki a biblioterápia, de a 20. század 20-as éveiben már foglalkoztak az irodalom gyógyító hatásának alkalmazásával néhány gyermekkorházban. A *biblioterápia* kifejezést Lengyelországban először 1938-ban használta František Walter, orvostudományi és kulturális interdiszciplínaként.

A biblioterápiának a határtudományként való pszichoterápiás alkalmazását, mint újfajta gyógymódot, irodalomban jártas pszichológus orvosok vagy pszichológiailag képzett könyvtáros-pedagógusok végzik. A pszichoterápiában alkalmazott különböző módszerek és technikák célja, hogy sokoldalúan megközelítsék a páciens érzelmi problémáit, hogy segítsenek neki azok

és önmaga jobb megértésében.

A biblioterápia eszköze a könyv, de nem akármilyen könyv, csak a körütekintően kiválasztott és a beteg élethelyzetének megfelelő könyv képes a lelki betegekre pozitívan, gyógyítóan hatni. Az olvasási tevékenység fizikai, érzékszervi, pszichikai közreműködéssel valósul meg, amelyben ugyanolyan fontos szerepet játszik a gondolat, mint az érzelmi szféra és akarat.

A biblioterápia a bibliopszichológia ismereteinek alkalmazásával valósul meg a gyakorlatban.

A bibliopszichológia feladata a könyvre való reakciók a vizsgálata: mikor és milyen körülmények között vált ki erőteljes érzelmi hatást az olvasmány. Az a mű hat a legerőteljesebben az olvasóra, amelyet hasonló lelkiállapotú szerző írt. A biblioterápiának azonban az olvasáspszichológiai, szociológiai és pedagógiai szempontjai is fontosak.

A terapeutikus könyvtár feladata, hogy segítsen a betegnek visszatalálni lelki egyensúlyához. Ebben a feladatban a könyvtárnak önálló helyiségre, könyvtári berendezésekre és tervszerűen gyarapított állományra van szüksége. Lengyelországban ezeknek a szempontoknak csak a 60-70-es évektől kezdve próbáltak terápiás intézményekben megfelelni, az anyagi és személyi feltételek azonban folyamatosan mostohának bizonyultak.

Valamivel jobb helyzetben vannak a hátrányos helyzetűek számára létrehozott, főként az érzékszervileg sérültek ellátását biztosító könyvtárak. A mentálisan sérültek számára a biblioterápia különböző formáját és módszerét alkalmazzák a sérültség foka alapján, saját könyvállomány és minősített terapeuta személyzet közreműködésével.

A biblioterápia hatékonyabb alkalmazásához Lengyelországban még számos feltételnek kellene megváltoznia. Fontos lenne beépítése a főiskolai kurzusokba, vagy az orvostudományi-pszichológiai stúdiumokban irodalom- és könyvtudományi ismeretekkel kiegészítve, vagy a könyvtártudományi tanulmányokban

orvostudományi és pszichológiai ismeretekkel együtt tanítva.

Szükséges volna a biblioterápiái elméletet és gyakorlatot összegző kutatások tárgyává tenni, a betegek olvasási szokásait és a betegkönyvtárak szervezetét vizsgálni. Olyan speciális kutatóközpontokat vagy csoportokat kellene létrehozni, amelyek egyes irodalmi műveknek a betegekre gyakorolt hatását, illetve bizonyos típusú irodalmi művek és megbetegedések kapcsolatát vizsgálják.

(Prókai Margit)

06/247

ŠKORVANKOVÁ, Gabriela: Knížnica ako resocializačný faktor detí a mládeže so špeciálnymi potrebami = Knížnica. 7.roč. 2006. 1.no. 7-11.p.

Res. angol nyelven

A könyvtár mint a speciális igényű gyermekek és ifjúság reszocializációs tényezője

Beteg olvasó; Ellátottság -szolgáltatások; Gyermekek és ifjúsági olvasók

A könyvtár a társadalom kulturális aktivitásának, állapotának és szükségleteinek színtere. Ez a hátrányos helyzetűekre éppúgy érvényes, mint az egészségesekre. A könyvtár a szociálisan gyengébb rétegek számára is biztosítja a művelődés és olvasás lehetőséget. A speciális szükségletű használók különböző csoportokat alkothatnak a könyvtárakban, amelyek között különös bánásmódot igényelnek a gyerekek és fiatalok. A sérülések általában kombináltak, vegyesen fordulnak elő. Az érzékszervi sérültek közé tartoznak a látás- és hallássérültek. A fizioológias sérültek különböző mozgáskorlátozásban, koordinációs zavarokban szenvednek. A pszichikai sérülések valamilyen viselkedési zavarban nyilvánulnak meg (pl. hiperaktivitás), a mentális sérültek a sérülés mértékétől függően szubnormális vagy debilis egyének lehetnek. A könyvtáraknak külön-

böző speciális szolgáltatásokkal és hozzáállással kell közelíteniük a hátrányos helyzetűekhez.

A látássérültek között a különböző fokozatú sérülések (gyengénlátás, színvakság, vakság) eltérő technikai háttérrel igényelnek (öregbetűs könyvek, Braille-írással dokumentumok, hangos könyvek, hangos számítógépek). A könyvtári terekben való közlekedést számukra látó kísérők segíthetik. A hátrányos helyzetűek könyvtári integrációját speciális részlegek könnyíthetik meg.

Míg a vakok nem látják, de értik a világot, addig a siketek látják, de nem értik. A jelbeszéd nem terjedt el széleskörűen, ezért a hallássérültekkel való kommunikáció nem könnyű. Az olvasás, a könyv azonban fontos eszköz lehet a hallássérült gyerekek társadalomba való beilleszkedésének segítésére.

A mozgássérültek ellátásában a legfontosabb az akadálymentes közeg biztosítása, ami nem mindig egyszerű (sokszor a belső térrendezés, a polcközök is akadályokat jelenthetnek). Fontos, hogy kipróbáljuk a könyvtári tereket mozgássérült szemszögből, tolókkocsiban ülve is. A könyvtár speciális személyzetet biztosíthat a sérültek segítésére.

A mentálisan sérült gyerekek sok problémát jelentenek és nagy türelmet igényelnek a könyvtárostól. Speciális gyógypedagógussal és az iskolával együttműködve fokozatosan lehet az ilyen sérült gyermekeket könyvtárhasználatra szoktatni. A tanulási zavarokkal küszködő gyermek könyvtárhasználók arányának (3-ról 17-18 %-osra) növekedése az egész világon jellemző. Ezek a gyerekek az IQ szintjük miatt korábban elkülönített iskolákba jártak. Sérülésük a központi idegrendszer különböző mértékű károsodásából ered. Ők fokozatos, türelmes szoktatással sajátíthatják el a viselkedési normákat. Számos modern kori sérülés kapcsolódik ide: a diszgráfia, diszlexia, diszkalkúlia, diszortográfia. A könyv az ő számukra egyszerre a szenvedés és az ismeret forrása. A hiperaktív gyerekekkel való foglalkozáshoz hasonlóan a könyvtári szol-

gáltatásokba való bevezetésükhöz, a könyvtárhasználatra való szoktatáshoz a személyzet nagy kitartása szükséges.

A főiskolai pedagógiai és kommunikációs oktatás általában nem számol a sérült rétegek igényeit figyelembe vevő problémákkal. Ezekhez speciális szakismeretek elsajátítására lenne szükség, amit jelenleg nem kellően integrálnak a szolgáltató szféra képzésébe. A könyvtárak hagyományosan önerőből igyekeznek megoldani azokat a nehézségeket, amelyek a különböző sérült használók ellátásával kapcsolatban felmerülnek. A kérdéskör megértéséhez hozzájárulhatnak azok a kezdeményezések is, amelyek „Book handicap” néven váltak Szlovákiában ismertté.

(Prókai Margit)

06/248

TARIŠKOVÁ, Mária: *Herrňa pre postihnuté deti v Tekovskej knižnici v Leviciach = Knižnica. 7.roč. 2006. 1.no. 17-18.p.*

Res. angol nyelven

Játszószoba a hátrányos helyzetű gyerekek számára a lévai Tekov könyvtárban

Beteg olvasó; Gyermekolvasó; Hátrányos helyzetű olvasó; Könyvtárhasználat

A szóban forgó sikeres és már befejezett projektet („Játszószoba értelmi fogyatékos gyermekeknek”) a szlovákiai Léva (Levica) Tekov könyvtárának könyvtárosai tervezték. A projekt egyrészt a könyvtárosoknak a sérült gyermekekkel való széles körű tapasztalataira, másrészt a kapcsolódó orvosi intézményekkel kialakított együttműködésre épült. A program 2003-ban kezdődött, és anyagilag olyan civil szervezetek támogatták, mint a Nadácia pre deti Slovenska és az Občianské Hlas Knižnice.

(Autoref.)

Tájékoztatási rendszerek

Hálózatok

Lásd 202, 216, 219, 228, 229, 236, 250, 258-260, 279, 280

Oktatás információellátása

06/249

OCHUDIO-HÖBING, Kerstin: *Bibliotheken als Bindeglied zwischen lebenslangem Lernen und neuen Trends im Wissenserwerb. Das Beispiel e-lernBar der Zentral- und Landesbibliothek Berlin = Bibliothek. 29.Jg. 2005. 3.no. 303-326.p.*

Res. angol és francia nyelven

Könyvtárak mint az élethosszig tartó tanulás láncszemei és a tudás megszerzésének új formái. A Berlini Központi és Tartományi Könyvtár e-lernBar (elektronikus tanulás) szolgáltatása

Általános tudományos könyvtár; Esettanulmány; Ifjúsági olvasó; Közművelődési könyvtár; Oktatás információellátása; Távközlés

Mi az „elektronikusan támogatott tanulás” (e-learning) általános szerepe az oktatásban, és milyen lehetőségei vannak a szolgáltató szektorban, különösen a szakkönyvtárakban? Német és külföldi esettanulmányok egyaránt azt mutatják, hogy egyre több tudományos könyvtár kínál e-learning kurzusokat vagy ilyen webhelyekhez vezető csatolásokat, míg a közkönyvtárakat sokkal kevésbé élnek ezzel a lehetőséggel. Utóbbi-